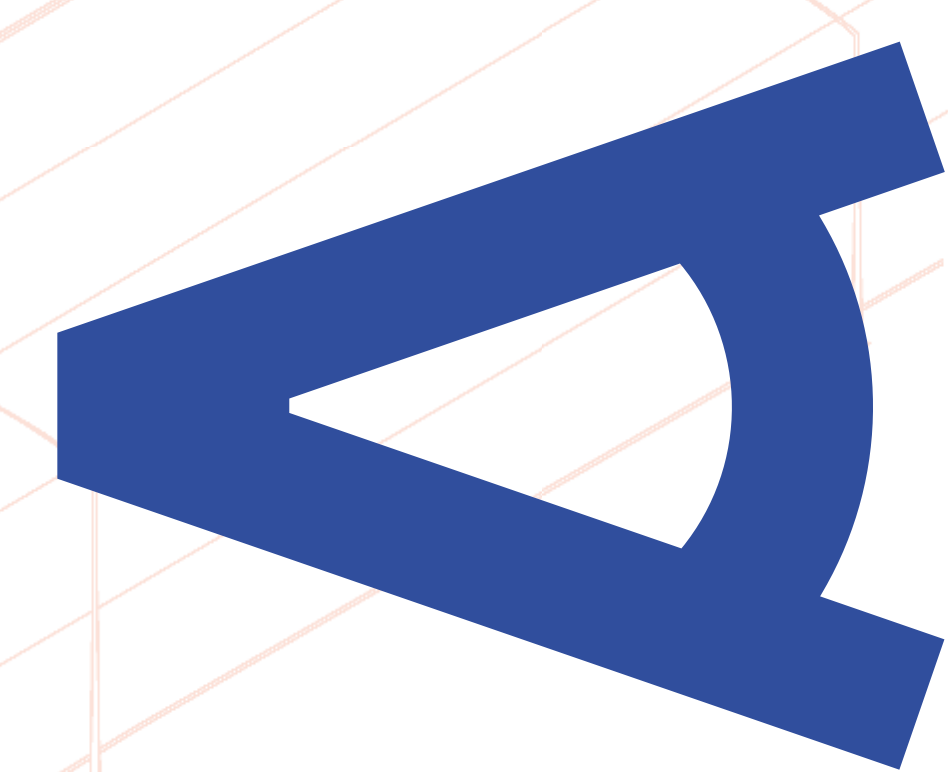

Než vznikl Ústřední hřbitov

Kancelář
architekta
města Brna

Myšlenka realizace brněnského Ústředního hřbitova vznikla na konci 19. století v době úřadování trojice německých liberálních starostů – Christiana d'Elverta, Karla van der Strasse a Gustava Winterhollera. Tehdy v Brně docházelo k zásadním urbanistickým a stavebním změnám. Město přestalo být vojenskou pevností, zbavilo se městských hradeb a na jejich místě začala vznikat reprezentativní okružní třída.

Tento nejvýznamnější urbanistický projekt své doby v českých zemích byl odrazem vídeňské Ringstrasse a s ní sdílel i autory. Vznikají zde první neorenesanční reprezentativní objekty jako Městský dvůr (hotel Barceló Brno Palace) Franze Fröhliche, evangelický kostel německého luterského sboru („Červený kostel“) Heinricha von Ferstla nebo Besední dům Theophila von Hansena.

Po splnutí města s předměstími v roce 1880 zde žilo necelých 83 tisíc obyvatel a počet se dál zvyšoval. V době vytvoření Velkého Brna (1919) mělo vnitřní město již přes 140 tisíc obyvatel a jeho předměstské obce dalších 81 tisíc. Klíčové pro přerod na velkoměsto byly kromě zmíněné okružní třídy také vznikající čtvrtě velkoměstského typu, urbanizace starších předměstí a asanace městského jádra, kdy bylo jen v roce 1896 strženo 238 domů.

Předměstský prostor

Předměstskému prostoru se v Brně působící architekti a urbanisti začali věnovat od konce 19. století. Šlo o oblasti severně od městského jádra kolem původních dálkových cest – Veverí a Lidické. Zde vznikly obytné čtvrtě s blokovou strukturou zahrnující i území bývalého Městského hřbitova proměněného na park a využitého částečně pro stavební rozvoj. Dalšími z moderních urbanizačních konceptů byly vilové čtvrtě v Černých Polích a na ulicích Hlinky a Veslařská spolu s německou úřednickou čtvrtí na svazích Žlutého kopce. Na rozdíl od severní poloviny městské aglomerace se ta jižní vyvíjela stavebně živelněji, soustředily se v ní především průmyslové provozy zejména textilní či slévárenské.

**„Brno se stalo výrazným
průmyslovým centrem
monarchie.“**

Od poloviny 19. století tak Brno prodělávalo svůj přerod na velkoměsto. Stalo se výrazným průmyslovým centrem monarchie se vznikající novodobou společenskou aristokracií. Její ekonomickou sílu neměly reprezentovat jen obytné paláce a vilové stavby, ale také velkoryse pojatý hřbitovní areál s funerální architekturou. Pokud se urbanizace a vznik nových obytných čtvrtí soustředily severně od historického jádra, kde navíc došlo k zániku Městského hřbitova, pak se hledání nového areálu pro hřbitov s možnostmi neomezeného rozšiřování odehrávalo naopak v jižní části města.

Evangelický kostel, foto z věže kostela sv. Jakuba, 1867

Franz Richter, Městský hřbitov, 1826

Pohled na vstupní bránu do někdejšího Městského hřbitova na Kounicově ulici, který zde byl umístěn v letech 1785–1885

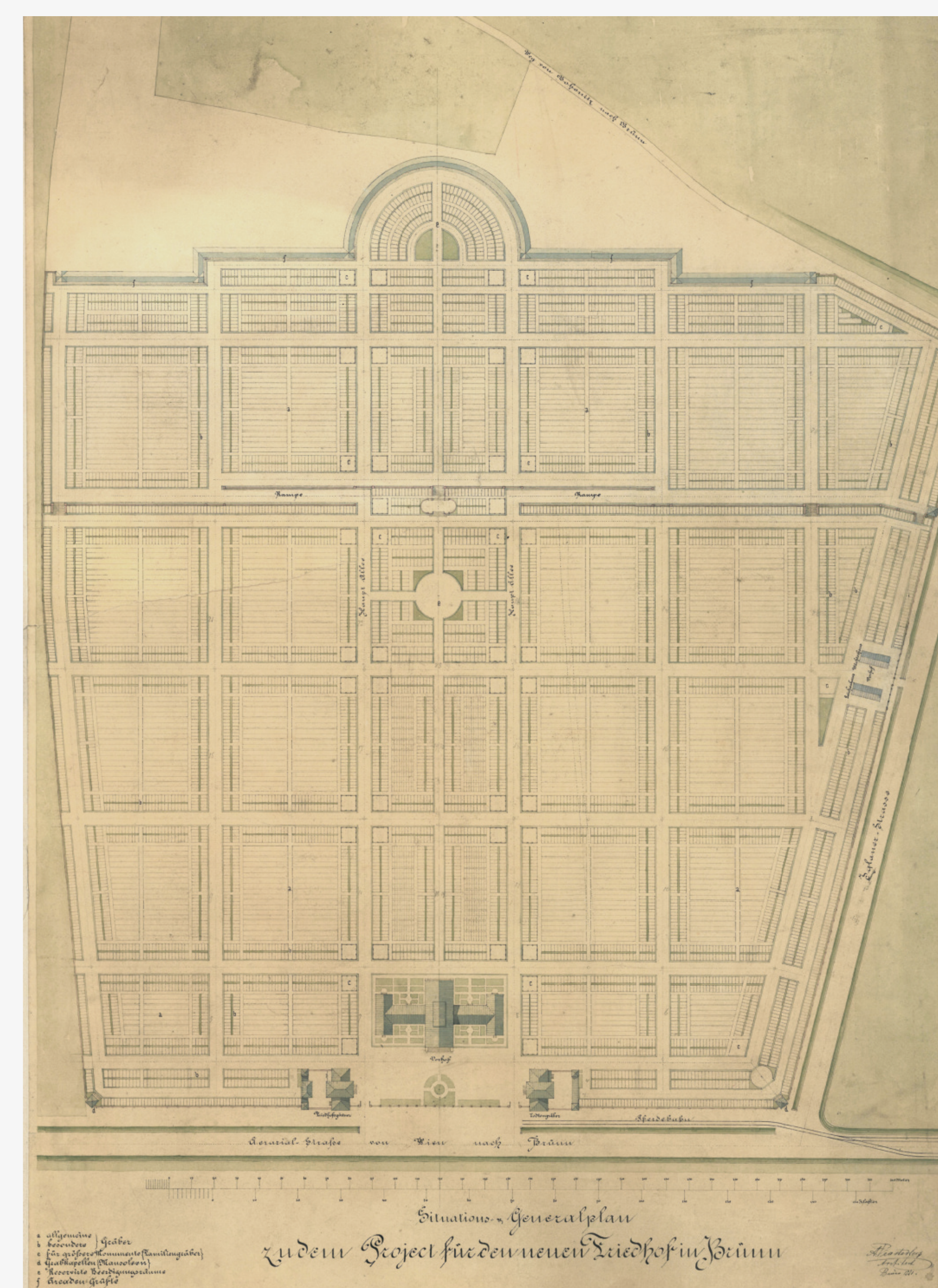
Pohled na vstupní předpolí Ústředního hřbitova se správním objektem od Aloise Prastorfera, fotografie před rokem 1918

Založení Ústředního hřbitova

Počátky Ústředního hřbitova jsou spjaty s vývojem a expanzí stávajících hřbitovů uvnitř historického jádra a změnou pohřebního systému. Po roce 1784 totiž císař Josef II. vydal nařízení, které z hygienických důvodů zakazovalo pohřbívát uvnitř měst a sakrálních objektů. Z tohoto důvodu vznikl za brněnskými hradbami v místech dnešní Kounicovy, Antonínské ulice a Tyršova sadu nový Městský hřbitov. Navzdory postupnému rozšiřování směrem k dnešní Sokolské došlo nakonec počátkem 80. let 19. století i k jeho zrušení. Důvodem byla výše zmíněná rychlá urbanizace města i jeho předměstí a s tím spojený dramatický nárůst obyvatel města.

Městská rada rozhodla vytvořit nový rozsáhlý hřbitovní areál, který by nahradil hřbitovy zrušené, ležel by dále od městského jádra mimo obytnou zástavbu a umožňoval by další rozšíření. Pro tento účel získalo město v roce 1879 pozemky v katastru Horních Heršpic. V letech 1879–1881 byl projektem hřbitova pověřen přednosta městského stavebního úřadu Franz Neubauer, ten hledal inspiraci ve vídeňských a mnichovských hřbitovech. Po jeho smrti převzal projekt profesor brněnské německé průmyslovky Alois Prastorfer, pro kterého se stal životním úkolem. Již v listopadu téhož roku byl Prastorferův projekt schválen městskou radou.

Hřbitov původně čítal plochu 28 ha a pojmul přibližně 30 tisíc hrobů. Na jaře roku 1882 byly zahájeny práce pod vedením stavitele Johana Zoufala ve spolupráci se zahradním architektem Karlem Jelínkem i italskými odborníky. Vysvěcení, zprovoznění a první pohřeb (desetiletý sirotek Jiří Schimke) se zde konal 3. listopadu 1883.

Alois Prastorfer, návrh na Ústřední hřbitov v Brně, 1881